

TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜNE YAPILAN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR ve GELİŞİM SEYRİ

Mustafa Terin¹

İbrahim Yıldırım¹

ÖZET

Ülkelerin ekonomik kalkınmasında yatırımlar büyük önem taşımaktadır. Sermaye birikiminin yetersiz olduğu ülkelerde yatırım düzeyi düşüktür. Yatırımların arttırılmasında doğrudan yabancı yatırımlar önemli bir role sahiptir. Firmaların yeni üretim yöntemlerini benimsemeye ve modern yönetim anlayışını uygulamada da bu yatırımların katkıları önemlidir. Ayrıca, doğrudan yabancı yatırımlar sektörler arası dengeli kalkınmada yararlanılabilecek önemli araçlar arasında bulunmaktadır.

Türkiye'de 1980-2006 döneminde yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarlarının (49,4 milyar dolar) yaklaşık olarak % 1'i tarım sektörüne yapılmıştır. Son yıllarda bu oran azalarak 2005 yılında % 0,7 ve 2006 yılında ise % 0,2 düzeyine inmiştir. 2003-2006 döneminde tarım sektörüne yapılan toplam doğrudan yabancı yatırım tutarı 30 milyon doların altında bulunmaktadır.

Türkiye'de tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarının düşüklüğünün nedenleri arasında; sektörde yaşanan yapısal sorunlar, risk ve belirsizlikler ve sektörün dünya ekonomisi ile bütünleşme konusundaki yetersizliklerin yanında; hizmetler sektörünün hızlı gelişme hızı ve yüksek getiri oranları sayılabilir.

Sektörler arası dengeli kalkınma ve kırsal işgücünün istihdamı bakımından, tarım sektörünün doğrudan yabancı yatırımlardan aldığı payın arttırılması gerekmektedir. Bu nedenle, tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözümüne önem verilmeli, gerekli yasal ve mali düzenlemeler yapılmalıdır.

Çalışmanın verileri 1980-2006 dönemine ait olup, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'ndan sağlanmıştır. Doğrudan yabancı yatırım tutarlarının değişim seyri basit ve zincirleme endeksler ve trend analizi yardımıyla açıklanmıştır. Gerçek değerlerin trend değerlerine oranlanmasıyla doğrudan yabancı yatırımların hangi yıllarda normalin üzerinde seyrettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırım, Tarım, Türkiye

Jel:E22

DİRECT FOREIGN INVESTMENT OF AGRICULTURE SECTOR IN TURKEY AND ITS PROGRESS

ABSTRACT

The investment expenditures play significant role in economic development. The investment level is low in countries where the capital accumulation is not abundant. The direct foreign investment has a special place in increasing the investment level. In addition, these investments contribute a lot in adopting the new production methods and applying modern management approaches. Furthermore, the direct foreign investments are among useful tools for balanced development among the sectors.

The ratio of direct foreign investment of agricultural sector in the total direct investment (49,4 billion dollar) in Turkey between 1980-2006 period is approximately 1 %. Recently, this rate has decreased more being 0,7 and 0,2 % for the years 2005 and 2006, respectively. The total foreign investment value of agriculture sector between 2000-2003 periods has been below 30 million dollar.

The structural problems, risk and uncertainties, and integration issues of agriculture sector with world economics as well as the rapid growth rate and high return to the capital of service sector are among the major reasons of low direct foreign investment realized in agriculture sector.

In terms of more balanced development among the economic sectors and employment of rural labor, the proportion of direct foreign investment of agriculture sector should be increased.

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü 65080 VAN, mterin@yyu.edu.tr
ibrahimyl@hotmail.com

For this reason, special attention should be given to the solutions of structural problems of agriculture sector and the required legal and financial arrangements should be made.

The data, which belong to 1980-2006 period, were obtained from Undersecretary of Treasure of Turkish Republic. The data related to direct foreign investment values were explained using index and trend methods. The realized values were divided into trend values, thus the years that were above and below the normal trend values were determined.

Key Words: Foreign Direct Investment, Agriculture, Turkey

1. GİRİŞ

Doğrudan yabancı yatırımlar yatırımın yapıldığı ülkelerdeki firmalara modern işletmecilik bilgisinin yanında, teknolojik yenilik desteği sağlamaktadır (Karluk, 2001). Yatırımın hacim ve yapısına göre değişmekle beraber (Demircan, 2003), doğrudan yabancı yatırımlar yapıldığı ülke ekonomisine üretim, istihdam, gelir, ihracat ve ödemeler dengesi gibi büyüklükler bakımından önemli katkılar sağlamaktadır (Görgün,2004).

Ekonomik kalkınma açısından iç tasarruf ve dış borçlanma yanında, doğrudan yabancı yatırımlar sıkça başvurulan kaynaklardan bir tanesidir. Gelişmekte olan ülkelerde yurtiçi tasarruf imkânlarının yetersizliği ve dış borçlanmanın güçlüğü doğrudan yabancı yatırımların bu ülkelerdeki önemini arttırmaktadır (Karluk, 2001, Görgün,2004). Ancak, bu yatırımların ülke içine çekilebilmesi başta siyasal istikrar ve dünya ile bütünleşme düzeyi olmak üzere verimlilik, kârlılık, hukuki mevzuat gibi çeşitli faktörlerin elverişliliğine bağlı bulunmaktadır (Çetinkaya, 2004).

Türkiye’de 1980 yılından 2000 yılına kadar yıllık ortalama doğrudan yabancı yatırım miktarı 1 milyar doların altında kalmıştır. 2001–2004 döneminde doğrudan yabancı yatırımlar miktarlarında bir iyileşme görülmekle birlikte, esas ivme 2005 yılından itibaren başlamıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar 2005 ve 2006 yıllarında sırasıyla 9,8 milyar dolar ve 20,1 milyar dolara ulaşmıştır. Bununla birlikte, Türkiye doğrudan yabancı yatırım miktarı açısından Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri arasında son sıralarda yer almaktadır.

Türkiye’de 1980–2006 döneminde yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarının (49,4 milyar dolar) yaklaşık olarak % 1’i (% 1,2) tarım sektörüne yapılmıştır. Bu dönem ortalamasında, hizmetler ve imalat sanayinin doğrudan yabancı yatırım tutarı içindeki payları sırasıyla % 63,6 ve % 34,3 olmuştur.

Çalışmanın verileri 1980–2006 dönemine ait olup, T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’ndan sağlanmıştır. Doğrudan yabancı yatırım tutarlarının değişim seyri basit ve zincirleme endeksler (Miran, 2002) ve trend analizi (Güneş ve Arıkan, 1988) yardımıyla açıklanmıştır. Gerçek değerlerin trend değerlerine oranlanmasıyla doğrudan yabancı yatırımların hangi yıllarda normalin üzerinde seyrettiği belirlenmiştir.

2. DÜNYA DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI

Toplam dünya doğrudan yabancı yatırım tutarları 1996–2000 yılları arasında sürekli bir artış göstererek 2000 yılında 1,4 trilyon dolara ulaşmıştır. 2001–2003 yılları arasında gerileyen doğrudan yabancı yatırım miktarları 2004 yılından itibaren tekrar artış göstererek 2006 yılında 1,3 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

Dünya toplam doğrudan yabancı yatırım tutarının yaklaşık olarak 2/3’ü (% 71) gelişmiş ülkelere yapılmaktadır. 1996–2000 yılları arasında gelişme yolunda olan ülkelerin toplam doğrudan yabancı yatırımlarından aldığı pay azalmakla birlikte, 2001 yılından başlamak üzere bu oranda bir artış gözlenmiştir (Tablo 1). 1997 Uzakdoğu Krizinden sonra Gelişme Yolunda Olan Ülkelerin toplam sermaye girişleri içerisindeki paylarında sürekli azalma olmuştur. Asya Krizi, Rusya Krizi ve diğer küresel krizlerin etkisiyle 2000 yılında bu oran son 10 yılın en düşük düzeyine gerilemiştir. Ancak dünya genelinde 2001 yılındaki büyük gerilemeden Gelişme Yolunda Olan Ülkeler daha az

etkilenmişler ve doğrudan yabancı yatırımlar içindeki payları oransal olarak büyük sıçrama yapmıştır (Çalışkan, 2002).

Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik ve siyasi altyapısı güçlü kurumsallaşmış ülkeleri görece olarak tercih ettiği söylenebilir (Görgün, 2004). Bununla birlikte, son yıllarda başta Çin ve Sovyetler Birliğinden dağılan Doğu Bloğu ülkeleri olmak üzere bazı gelişme yolunda olan ülkeler yüksek düzeyde doğrudan yabancı yatırımları çekmektedir (Karagöz, 2007).

2006 yılı itibariyle doğrudan yabancı yatırım tutarları bakımından Amerika Birleşik Devletleri 175 milyar dolar ile birinci sırada bulunmaktadır. Bunu 139 milyar dolar ile İngiltere, 81 milyar dolar ile Fransa, 71 milyar dolar ile Belçika ve 69 milyar dolar ile Çin takip etmektedir (UNCTAD, 2007).

Tablo 1. Dünya Toplam Doğrudan Yabancı Yatırım Tutarlarının Bölgelere Göre Dağılımı (%)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
GYÜ	39,5	40,0	27,0	20,7	15,9	26,9	23,2	30,8	38,1	33,2	29,0
GÜ	60,5	60,0	73,0	79,3	84,1	73,1	76,8	69,2	61,9	66,8	71,0
Dünya	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: UNCTAD, World Investment Report; 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007

GYÜ: Gelişme Yolundaki Ülkeler

GÜ: Gelişmiş Ülkeler

3. TÜRKİYE'YE YAPILAN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Türkiye'de yabancı sermayeye ilişkin olarak kabul edilen ilk yasal düzenleme 1954 yılında çıkarılan 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile resmi bir çerçeveye alınmıştır (Anonim, 2000). Kanun 1980'li yıllarda başlayan liberalleşme politikaları ve kambiyo mevzuatında yapılan değişikliklerle birlikte yürürlüğe giren yabancı sermaye çerçeve kararları ile desteklenmiş ve 2003 yılında kabul edilen yeni kanunla değiştirilmiştir (Karagöz, 2007).

Doğrudan yabancı yatırımların ülkeye akışı bakımından, Türkiye yüksek bir potansiyele sahip bulunmaktadır (Görgün, 2004). Ancak, 2000 yılına kadar Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarları gerek mutlak ve gerekse oransal artışlar bakımından düşük düzeyde seyretmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımları çekim performansı ve potansiyeli açısından, 1988–2002 yılları arasında düşük performansa ve düşük potansiyele sahip ülkeler arasında gösterilen Türkiye, 2004 yılından itibaren yüksek performans ve düşük potansiyele yükselmiştir (UNCTAD, 2004, 2007). Doğrudan yabancı yatırımları çekim bakımından, 2004 yılı itibariyle Türkiye 111. sırada yer almaktadır (UNCTAD, 2005).

Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarının 1980–1995 yılları baz alındığında, 2000 yılına kadar 2,56 kat artmasına rağmen, yıllık miktarlar 1 milyar doların altında kalmıştır (Tablo 2).

2001 yılında Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarı bir önceki yıla göre 3,41 kat artış göstererek 3,3 milyar dolara ulaşmıştır. 2002–2004 yılları arası ortalama yıllık miktarlar bu değer altında gerçekleşmiştir. 2005 yılından itibaren Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarlarında bir sıçrama olduğu görülmektedir. 2005 yılında bir önceki yıla göre 3,4 kat artış göstererek 9,8 milyar dolar düzeyine çıkan doğrudan yabancı yatırım miktarı, 2006 yılında 2,05 kat artışla 20,1 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Bu düzey 1980–1995 ortalamasına göre yaklaşık olarak 52 katlık bir artışı ifade etmektedir (Tablo 2).

Türkiye'nin dünya toplam doğrudan yabancı yatırımlarından aldığı pay % 1,54 düzeyinde bulunmaktadır. Bu oranının 2004 yılına kadar binde 4'ün altında olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin son yıllarda doğrudan yabancı yatırımları çekme noktasında önemli gelişmeler sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği

Örgütü'ne (OECD) üye ülkelere 1997-2006 yılları arasında yapılan doğrudan yabancı yatırımlar bakımından, toplam 42,6 milyar dolarlık değerle Türkiye 23. sırada yer almaktadır (OECD, 2007).

1980-2006 yılları arasındaki dönem için hesaplanan trend denklemi ($Y = -2226,1 + 289,7t$) dikkate alındığında, Türkiye'de ortalama yıllık doğrudan yabancı yatırım miktarı artış oranının 289,7 milyon dolar olduğu anlaşılmaktadır. 1987, 2005 ve 2006 yılları sırasıyla 1,25, 1,85 ve 3,59 değerleri ile ortalamanın üstünde gerçekleşen yıllar olmuştur (Şekil 1).

Son yıllarda sağlanan makro ekonomik istikrar, AB ile tam üyelik müzakerelerinin öngörülebilirlik üzerindeki etkisi ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar, Türkiye'nin doğrudan yabancı yatırımlar açısından çekiciliğini artıran faktörler arasında yer almaktadır (Anonim, 2006).

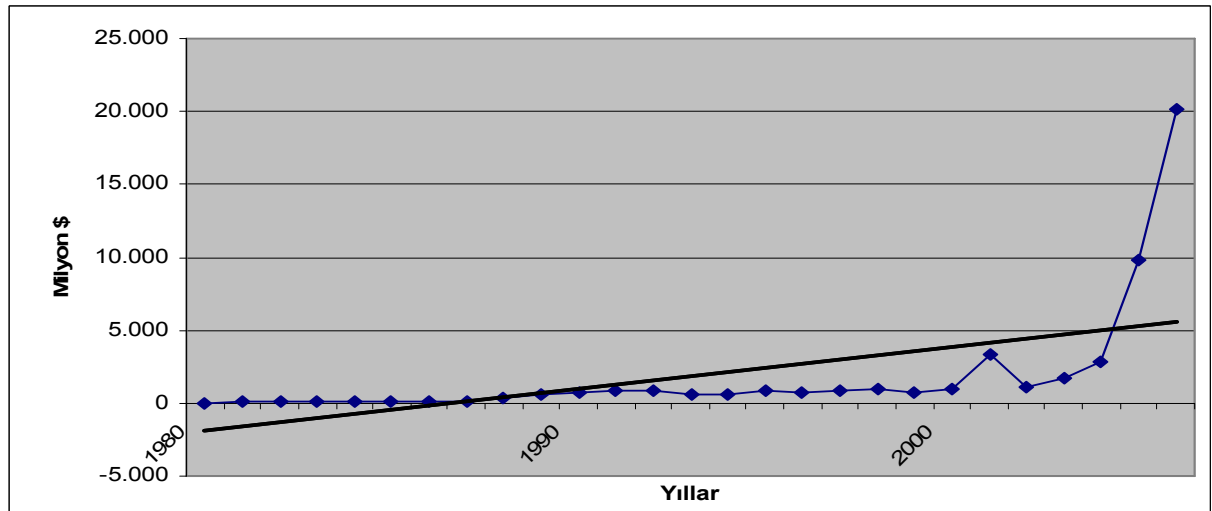
2006 yılı itibarıyla Türkiye'ye yapılan toplam doğrudan yabancı yatırım miktarının % 62,3'ü Avrupa Birliği'ne (AB) üye ülkeler tarafından yapılmıştır. Bu oranın 2003 yılında % 42,3 olduğu dikkate alındığında, Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırım miktarındaki artışlarda Birlik ülkelerinin önemli bir katkısı olduğu söylenebilir. Türkiye'ye en çok yatırım yapan AB ülkesi Almanya'dır. Bunu sırası ile İngiltere ve Hollanda izlemektedir (Anonim, 2006).

Tablo 2. Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarlarının (Milyon \$) Gelişim Seyri ve Dünyadaki Payı

	Miktar	Basit İndeks	Zincirleme İndeks	Dünyadaki Payı (%)
1980-1995 ort	384	100	-	-
1996	722	187	188	0,18
1997	805	209	111	0,17
1998	940	244	117	0,13
1999	783	203	83	0,07
2000	982	256	125	0,07
2001	3.352	872	341	0,39
2002	1.137	296	34	0,16
2003	1.752	456	154	0,30
2004	2.883	751	165	0,39
2005	9.803	2552	340	1,05
2006	20.106	52336	205	1,54

Kaynak: Anonim, 2007, UNCTAD, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007

Şekil 1: Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarlarının Gelişim Seyri

Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımların 1980–2000 döneminde % 54,41'i imalat sanayine yapılmıştır. 2000 yılından itibaren doğrudan yabancı yatırımlar ağırlıklı olarak hizmet sektörüne kaymıştır. 2001–2006 döneminde toplam yabancı yatırımların 2/3'den fazlası (% 81,24) hizmetler sektörüne yapılmıştır. Bunu % 16,97 ile imalat sanayi izlemiştir. Tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 1980–2000 döneminde % 1,52'lik düzeyinden yaklaşık olarak 3 kat azalma ile 2001–2006 döneminde % 0,58 düzeyine düşmüştür (Tablo 3).

Hizmetler sektöründe doğrudan yabancı yatırım miktarlarının hızla artmasında ulaştırma, haberleşme ve bankacılık alt sektörlerinin gelişim hızı ve kârlılık oranlarındaki görece yükseklik etkili olmuştur. Son yıllarda hizmetler sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarının önemli bir kısmı finans sektörü ve gayrimenkul alımına yönelmiştir. İstihdamın artırılması ve katma değerdeki artışların geniş halk kitlelerine yayılması bakımından, doğrudan yabancı yatırımlarda reel sektör payının artırılması için teşviklere ihtiyaç bulunmaktadır (Aktaş, 2007).

2007 Eylül ayı itibariyle Türkiye'de toplam 17.756 adet yabancı sermayeli firma faaliyette bulunmaktadır.

Tablo 3. Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Yabancı Sermaye Miktarlarının Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Sektörler	1980–2000	2001–2006
Tarım	1,52	0,58
Madencilik	0,94	1,21
İmalat Sanayi	54,41	16,97
Hizmetler	43,13	81,24

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı verilerinden hazırlanmıştır

4. TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜNE YAPILAN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Türkiye'de 1980–2006 dönemi için tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımların toplam tutarı 635 milyon dolar düzeyinde bulunmaktadır. Bu miktar bu dönemde Türkiye'ye yapılan toplam doğrudan yabancı yatırım tutarının yaklaşık olarak % 1'ine (% 1,2) karşılık gelmektedir. Tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarında son yıllarda önemli düzeyde azalmalar olmuştur. Nitekim 1980–1995 döneminde tarım sektörünün toplam doğrudan yabancı yatırımlar içindeki payı % 1,70 iken, bu oran 2005 ve 2006 yılları için sırasıyla % 0,7 ve % 0,2 düzeyine düşmüştür.

1980–1995 dönemi baz alındığında, 1996 ve 2000–2002 yılları arası hariç, tarıma yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarları azalmıştır. Tarım sektörüne yapılan doğrudan yatırımların yıllık miktarları 2001 yılı hariç 100 milyon doların altındadır. 2001 yılında tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarı yaklaşık olarak 134 milyon dolardır. Bu miktar toplam doğrudan yabancı yatırım tutarının yaklaşık olarak % 5'ine (% 4,92) karşılık gelmektedir. 2003 yılından itibaren tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımlar önemli düzeyde azalmış ve yıllık olarak 10 milyon doların altına inmiştir (Tablo 4). Tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımlar ağırlıklı olarak gıda sektörüne yapılmaktadır.

1980–2006 döneminde Türkiye'de tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarının trend denklemi $(8,32+1,08t)$ dikkate alındığında, bu dönem içinde doğrudan yabancı yatırım miktarlarının ortalama yıllık artış oranlarının yaklaşık olarak 1 milyon dolar olduğu söylenebilir. Bu miktar göz ardı edilebilecek düzeyde düşüktür.

İncelenen dönem içinde 1986, 1988, 1990, 1991,1992, 1994, 1995, 1996, 2000 ve 2001 yılları doğrudan yabancı yatırım miktarları sırasıyla 1,06, 1,51, 3,23, 1,05, 1,5, 1,15, 1,23, 2,39, 1,92 ve 4.17 değerlerle normalin üzerinde; diğer yıllar normalin altında bir seyir izlemiştir (Şekil 2).

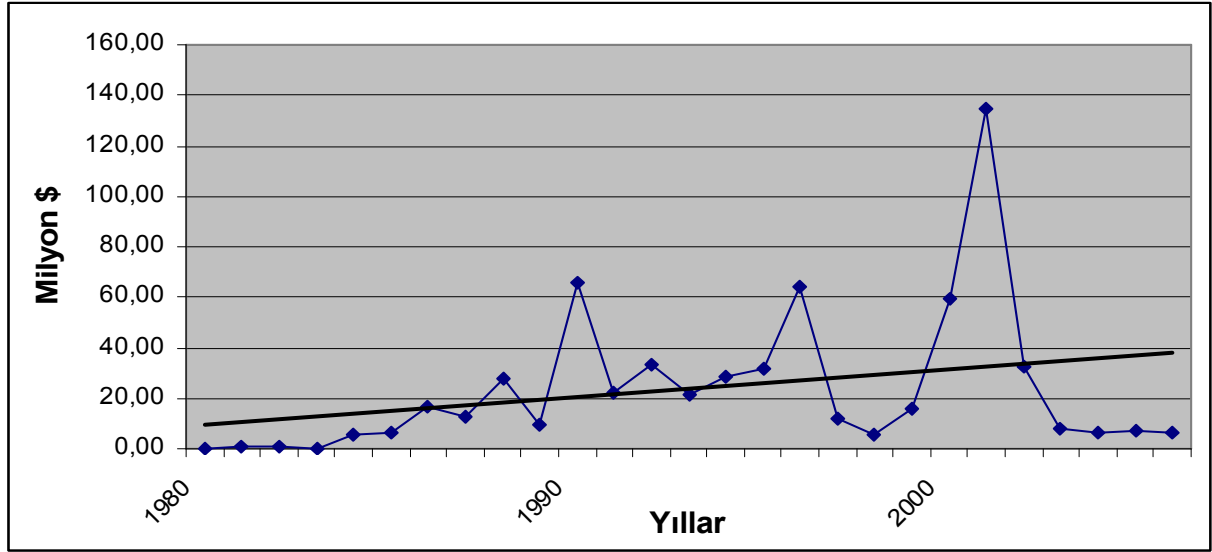
Tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım tutarlarının mutlak ve oransal olarak düşüklüğünün nedenleri arasında, temel yapısal sorunlar (Çetinkaya, 2004), yatırımların geri dönüş oranlarının uzunluğu, belirsizlik ve risk faktörleri, tarım piyasalarının dünya tarım piyasaları ile bütünleşme konusundaki sorunlar ve özellikle hizmetler sektörünün gelişim hızı sayılabilir.

Tablo 4. Türkiye’de Tarım Sektörüne Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarları (Milyon \$)

	DYY	Basit İndeks	Zincirleme indeks	Toplamdaki Payı (%)
1980-1995 ort	17,72	100	-	1,70
1996	64,10	362	362	1,67
1997	12,22	69	19	0,73
1998	5,75	32	47	0,35
1999	16,19	91	282	0,95
2000	59,74	337	369	1,95
2001	134,38	758	225	4,92
2002	32,82	185	24	2,88
2003	7,73	44	23	0,44
2004	6,00	34	78	0,20
2005	7,00	40	116	0,07
2006	6,00	34	86	0,02

Kaynak: Anonim, 2007 Hazine Müsteşarlığı verilerinden hazırlanmıştır

Şekil:2. Türkiye’de Tarım Sektörüne Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarlarının Gelişim Seyri

Eylül 2007 tarihi itibarıyla Türkiye’de tarım sektörüne yatırım yapan uluslar arası firma sayısı 269 adettir. Son yıllarda tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarlarındaki düşüşe karşılık, yatırımcı firma sayılarında istikrarlı bir seyir görülmektedir. 2005, 2006 ve 2007 yıllarında tarım sektörüne doğrudan yatırım yapan yabancı firma sayısı sırasıyla 40, 39 ve 42 adettir. Bu firmaların yaklaşık olarak yarısı (2005, 2006 ve 2007 yılları için sırasıyla % 60, % 49 ve % 52) sermaye büyüklüğü 50.000 doların altında olan firmalardır (Tablo 5).

Tarım sektörüne yatırım yapan uluslar arası sermayeli firmaların illere göre dağılımı incelendiğinde 58 firma ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırası ile 50 firma ile Antalya, 25 firma ile İzmir, 17 firma ile Ankara ve 15 firma ile Muğla illeri

izlemektedir (Anonim, 2006). Bu illerde tarım sektörüne yatırım yapan firmaların toplam firmalar içindeki payı % 72,68 düzeyindedir.

Tablo 5. Türkiye’de Tarım Sektörüne Yatırım Yapan Firma Sayıları ve Sermaye Büyüklükleri

Yıllar	<50.000\$	50.000-200.000\$	200.000-500.00\$	>500.000\$	Toplam
1954-2003	-	-	-	-	115
2004	18	6	6	2	32
2005	24	6	7	6	40
2006	19	12	3	6	39
2007*	22	11	3	6	42

Kaynak: Anonim, 2007 *Ocak-Eylül dönemi

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Refah artışı üretim artışı ile yakından ilgili bulunmaktadır. Üretimin kaynağı yatırımlardır. Sermaye birikiminin yetersiz olduğu ülkelerde yatırım düzeyi düşüktür. Doğrudan yabancı yatırımlar sermaye birikimi bakımından önemli rol oynamaktadır. Bu yatırımlar teknolojik yeniliklerin yatırım yapılan ülkelere girmesi ve benimsenmesinde, modern yönetim anlayışının uygulanması ve küresel bütünleşme açısından da yararlar sağlamaktadır.

Doğrudan yabancı yatırımlardan ülkelerin yararlanması için kimi yasal düzenlemeler ve teşvikler yapılmaktadır. Türkiye’de de bu bağlamda 2003 yılında çıkarılan ve uygulamaya konulan 4875 sayılı Doğrudan Yatırımlar Kanunu ile bir takım düzenlemeler yapılmış ve teşvikler getirilmiştir.

Son yıllarda sağlanan ekonomik istikrar ortamı, Avrupa Birliği ile ilgili tam üyelik müzakereleri, ulaştırma, haberleşme ve enerji gibi temel alanlarda yapılan yatırımlar ve uygulanan özelleştirme programları ile birlikte Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarında önemli bir artış sağlanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye doğrudan yabancı yatırımları çekim performansı ve potansiyeli açısından hâla yüksek performans ve düşük potansiyele sahip bir ülke konumundadır. Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütüne (OECD) üye ülkelere 1997–2006 yılları arasında yapılan doğrudan yabancı yatırımlar bakımından, toplam 42,6 milyar dolarlık değerle 23. sırada yer almaktadır

Tarım sektörüne yapılan yatırımların üretim, istihdam ve kırsal kalkınmaya önemli düzeyde katkıda bulunma niteliklerine sahip olmasına rağmen, doğrudan yabancı yatırımların kısa dönemde ağırlıklı olarak kârlılığı yüksek alanlara yönelmektedir. Finans ve gayrimenkul piyasasının gelişim hızı ve dünya ekonomisi ile büyük ölçüde bütünleşmesi nedeniyle doğrudan yabancı yatırımların ilgi odağı olmuştur.

Kronik yapısal sorunlar, risk ve belirsizlikler, milli gelir içindeki pay ve dünya ekonomisi ile entegrasyonu ile ilgili sorunlar Türkiye’de tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımların düşük olmasına neden olmaktadır. Türkiye’de 1980–2006 dönemi için tarım sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımların toplam tutarı 635 milyon dolar düzeyinde bulunmaktadır. Bu miktar bu dönemde Türkiye’ye yapılan toplam doğrudan yabancı yatırım tutarının yaklaşık olarak % 1’ine (% 1,2) karşılık gelmektedir.

Bu nedenle, tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalara önem verilmeli, gerekli yasal düzenlemeler ve teşvikler yapılmalıdır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde doğrudan yabancı yatırımlarla hayvansal üretim ve pazarlama alanlarında büyük tesislerin kurulması mümkündür. Bu tesislerin kurulması, işletilmesi ve sürekliliğinin sağlanmasında doğrudan yabancı yatırımların önemli katkıları olacaktır.

Bölgelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlerin üretim, işleme ve pazarlama süreçlerine yatırım yapılması; katma değer artışı, kırsal kalkınma ve istihdam açısından yararlı olacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Aktaş, Ramazan (2007); Yabancı Sermaye Niçin Önemli. Erişim Tarihi: 12.12.2007.
<http://raktas.etu.edu.tr/doc/yabancisermaye.pdf>
- Anonim, (2000); **Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları No:2514 ÖİK: 532, Ankara, s 1
- Anonim, (2006); **Uluslar arası Doğrudan Yatırımlar 2006 Yılı Raporu**. T.C. Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, (2007); Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri. www.hazine.gov.tr
- Çalışkan, Özgür (2002); **Dünya Yatırım Raporu 2002 Çerçevesinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Değerlendirmeler**. T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara Erişim Tarihi 02.10.2007.(http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyon_Db/dunya.doc)
- Çetinkaya, Murat (2004); Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımının Önemi. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** No:11, Konya 240-260.
- Demircan, Hayrettin (2003); **Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri**. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Araştırma ve İnceleme Dizisi No:35 Ankara.
- Görgün, Tuğrul (2004) **Doğrudan Yabancı Yatırımların Tarihsel Gelişimi Çerçevesinde Yatırımların Geliştirilmesinin Etkin Kuramsal Yapılanmaları**. T.C. Başbakanlık Dış ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Güneş, Turan Arıkan, Rauf (1988); **Tarım Ekonomisi İstatistiği**. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:1049, Ders Kitabı No:35, Ankara.
- Karagöz, Kadir (2007); Doğrudan Yabancı Yatırımların İstihdama Etkisi: Türkiye Örneği. **VIII. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi** 24-25 Mayıs Malatya.
- Karluk, Rıdvan (2001); **Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı**. Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları Ankara s, 100
- Miran, Bülent (2002); **Temel İstatistik**.İzmir.
- OECD, (2007); **International Investment Perspectives: Freedom of Investment in a Changing World**.(Chapter 2: Trends and Recent Developments in Foreign Direct Investment) ISBN: 978-92-64-03748-9
- UNCDAT, (2002); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2002_en.pdf).
- UNCDAT, (2003); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2003_en.pdf).
- UNCDAT, (2004); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2004_en.pdf).
- UNCDAT, (2005); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2005_en.pdf).
- UNCDAT, (2006); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2006_en.pdf).
- UNCDAT, (2007); **World Investment Report** Erişim Tarihi 03.12.2007.(
http://www.unctad.org/en/docs/wir2007_en.pdf)